

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

7/S-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ S/7 (4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

Саидов Сарвар Атабулло ўғли – катта илмий ходим, Имом Термизий халқаро илмий-тадқиқот маркази, илмий тадқиқотлар бўлими.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Хожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулов Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудири;

Носирходжаева Гулнора Абдукаххаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилевич – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Аҳмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат ҳавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Эргашев Икром Абдурасулович – юридик фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Каюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохид Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабобовна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

Umurqulov Kamoliddin

O'ZBEK XALQINING OILAVIY MAROSIMLARINING TARBIYAVIY AHAMIYATI 9-12

Muhamedov Asror

G'ARB RENNESANSIGA TURTKI BO'LGAN OMILLAR 13-22

Jiyanbekova Sharofat Abdikaharovna

SOVET DAVRIDA KITOV TAQIQLARIGA NISBATAN O'ZIGA XOS SENZURA
AMALIYOTLARI 23-30

Сабитова Коринна Сабировна

ШКОЛЬНОЕ И СРЕДНЕ-СПЕЦИАЛЬНОЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В
УЗБЕКИСТАНЕ В ГОДЫ ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ 31-37

Vaxabov Azizjon Xamidovich

USMONIYLAR SALTANATI VA O'RTA OSIYO XONLIKLARINING O'ZARO DIPLOMATIK HAMDA
ELCHILIK ALOQALARI 38-44

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Xolmuradov Musurmon Avlaqulovich

MAMLAKATIMIZ TIJORAT BANKLARI AKTIVLARI SAMARADORLIGINI TAKOMILLASHTIRISH
MASALALARI 45-51

Madiyev Shaxzod Shodmon o'g'li, Xurramova Zarina Xolboyevna

QISHLOQ XO'JALIGI ISHLAB CHIQARISHIDA TEXNIK SALOHİYATDAN FOYDALANISHNING
IQTISODIY MOHIYATI VA NAZARIY ASOSLARI 52-57

Самадов Салохиддин Исматович

ИННОВАЦИОН ТАДБИРКОРЛИК ФАОЛИЯТИ ВА УНИНГ ИҚТИСОДИЁТДАГИ ЎРНИ..... 58-66

Хуррамов Азамат Файзуллаевич

ИНСОН КАПИТАЛИНИ ЖАРАЁН-НАТИЖА ТАМОЙИЛИ АСОСИДА ТАҲЛИЛИ 67-74

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Sharipov Abdukhakimjon Ziyotdinovich

YANGI O'ZBEKISTON JAMIYATI TARAQQIYOTI IDEOSFERASIDAGI MA'NAVIY O'ZGARISHLAR
DINAMIKASI 75-80

Mustafaev Alimardon Alijonovich

THE MAIN VECTORS OF THE EVOLUTION OF COMPARATIVE PHILOSOPHY IN THE CONTEXT
OF CONTEMPORARY CIVILIZATIONAL DEVELOPMENT 81-89

Mamasaliev Mirzoulug' Mirsaidovich

"G'ARB MADANIYATIDA SABR-TOQAT KONSEPSIYASINING O'ZGARISHI" 90-95

Shadmanov Qurbon

FRENSIS BEKON INDUKTIV USULI VA TA'LIM, TARBIYA VA O'Z-O'ZINI TARBIYALASH
G'OYALARI 96-101

Usmonov Farkhod Lapasovich

PHILOSOPHICAL ANALYSIS FREEDOM OF INFORMATION 102-109

*Atakulov Mavlonbek Saitkulovich*YOSHLARNI SOG'LOM MA'NAVIY MUHIT ASOSIDA TARBIYALASHDA
FUQAROLIK MAS'ULIYATI O'RNI 110-115**10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI***Amanov Abdijabbor Sattarovich*

O'ZBEK TILSHUNOSLIGIDA MURAKKAB SINTAKTIK TUZILMALAR TAHLILI 116-121

Xudoynazarova O'g'lonoy Allamurodovna

DINIY BARQAROR BIRIKMALARNING STILISTIK XUSUSIYATLARI 122-125

*Hayitova Shohida Erkin qizi*KONSEPT TUSHUNCHASINING TALQINI VA KONSEPTGA OID TADQIQOTLAR
TASNIFI 126-132*Qodirova Mukaddas Tog'ayevna*

TILSHUNOSLIKDA BIZNES DISKURS: TADQIQ, TASNIF VA TAHLIL 133-138

Aripova Aziza Xasanovna

NUTQ MADANIYATI VA NUTQ ODOBI MASALALARINING TARIXIY TAKOMILI 139-143

*Tillabayeva Zilola Raxmatillayevna*QARLUQ SHEVALARIDA TABU VA EVFEMIZMLAR QO'LLANILISHI YUZASIDAN
MULOHAZALAR (SAMARQAND VILOYATI MISOLIDA) 144-148*Axmedova Aziza Komilovna*

PSIXIATRIK BADIY TAHLIL ASOSLARI 149-153

Зокирова Шахзода Нодиржон қизи

ТЕЛЕВИЗИОН НУТҚНИНГ РИТОРИК АСПЕКТИ 154-158

Yusupaliyeva Fazilat Yusupaliyevna

METHODS IN TEACHING ENGLISH AND THEIR IMPORTANCE 159-163

Fayzullayeva Dilfuzaxon G'ulomjon qizi

ADIB QALBIDAN: QAHRAMON RUHIYATIDA YOZUVCHINING IZI..... 164-169

Negmatova Mumtozbeqim

UZBEK TERMINOLOGY FOR BANKING SECTOR 170-174

*Omondavlatova Latofat Ne'matulla qizi*O'TKIR HOSHIMOVNING "DAFTAR HOSHIYASIDAGI BITIKLAR" ASARIDA QO'LLANILGAN
LINGVOMADANIY BIRLIKLER TAHLILI 175-178**12.00.00 – YURIDIK FANLAR***Ismaylov Raxat Aminbayevich*NORMA IJODKORLIGI FAOLIYATINI RAQAMLASHTIRISHNING AYRIM NAZARIY-HUQUQIY
MASALALARI 179-183*Сеитниязов Камарбек Парахатович*ДАВЛАТ ФУҚАРОЛИК ХИЗМАТИ ТУШУНЧАСИНИНГ ЎЗИГА ХОС
ХУСУСИЯТЛАРИ 184-191

Нуруллаев Шохрух Шухратуллаевич

ҚУРИЛИШДА АТРОФ-МУҲИТНИНГ ҲУҚУҚИЙ МУҲОФАЗАСИ: ДАВЛАТ БОШҚАРУВИ ВА
НАЗОРАТИ 192-198

Hamdamov Shahzod Maqsud o'g'li

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI ADLIYA VAZIRLIGI TARAQQIYOTINING

HUQUQIY ASOSLARI 199-210

Шокиров Ойбек Азизжон ўғли

ҚОНУНИЙЛИК НАЗАРИЙ ТУШУНЧАСИ ВА УНИ МАҲАЛЛИЙ ДАВЛАТ ҲОКИМИЯТИ
ОРГАНЛАРИ ҚАРОРЛАРИДА ТАЪМИНЛАШНИНГ НОРМАТИВ-ҲУҚУҚИЙ

АСОСЛАРИ 211-218

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

Bozorova Muslima Qodirovna, Istamova Dilnoza Norboyevna

RAQAMLI TA'LIM SHAROITIDA BO'LAJAK O'QITUVCHILARNI KASBIY FAOLIYAT UCHUN KO'P
BOSQICHLI TAYYORLASH ASOSLARI 219-222

Rabbimova Nodira Tashtemirovna

FROM SCALPEL TO BLACKBOARD: HOW MEDICAL TRAINING IS REVOLUTIONIZING

PEDAGOGICAL APPROACHES 223-227

Саидова Камола Усканбаевна

КОМПАРАТИВНЫЙ АНАЛИЗ МЕТОДОВ ВОСПИТАНИЯ В ВОСТОЧНОЙ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ
МЫСЛИ 228-233

Худойназарова Дилрабо Абдурашидовна

БЎЛАЖАК ПЕДАГОГЛАРНИ МАЪНАВИЙ ТАРБИЯ ФАОЛИЯТИГА ТАЙЁРЛАШНИНГ

ИЖТИМОЙ-ПЕДАГОГИК ЗАРУРАТИ 234-239

Гаффаров Азизжон Муҳаммадсаидович

МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМ: МОҲИЯТИ ВА ЗАРУРАТИ 240-245

Buronova Iroda

UMUMIY O'RTA TA'LIM MUASSASALARI RAHBARLARIDA MEDIAKOMPITENTLIKNI

RIVOJLANTIRISHNING USLUBIY ASOSLARI 246-250

Matyakubova Feruza Egamovna

ANATOMY OF LEARNING: BRIDGING THE GAP BETWEEN MEDICINE AND

MODERN EDUCATION 251-254

Received: 10 September 2024
Accepted: 15 September 2024
Published: 25 September 2024

Article / Original Paper

SOCIO-PEDAGOGICAL NEED TO PREPARE FUTURE EDUCATORS FOR SPIRITUAL EDUCATION ACTIVITIES

Khudoynazarova Dilrabo Abdurashidovna
Independent researcher

Abstract. The promising civilization of any society depends on its educational status, the composition and essence of a new educational system, a clear educational culture. Only a high level of education is the only factor that ensures the future of society, the state and the nation, determines its prestige over the world. The article will talk about the social pedagogical need to prepare future pedagogical psychologists for the activities of spiritual and spiritual education.

Keywords: educator, psychologist, spirituality, psyche, education, upbringing.

БЎЛАЖАК ПЕДАГОГЛАРНИ МАЪНАВИЙ ТАРБИЯ ФАОЛИЯТИГА ТАЙЁРЛАШНИНГ ИЖТИМОЙ-ПЕДАГОГИК ЗАРУРАТИ

Худойназарова Дилрабо Абдурашидовна
Мустақил тадқиқотчи

Аннотация. Ҳар қандай жамиятнинг истиқболли цивилизацияси унинг таълим-тарбия мақомига, янги таълим тизими таркиби ва моҳиятига, теран маърифий маданиятига боғлиқ. Зотан юсак таълим-тарбия даражасигина жамиятнинг, давлат ва миллатнинг келажагини таъминлайдиган, дунё узра нуфузини белгилайдиган ягона омил ҳисобланади. Мақолада бўлажак педагог-психологларни маънавий-руҳий тарбия фаолиятига тайёрлашнинг ижтимоий педагогик зарурати ҳақида сўз боради.

Калит сўзлар: Педагог, психолог, маънавият, руҳият, таълим, тарбия.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI7Y2024N35>

Кириш. Ҳозирги кунда мустақил давлатимизнинг ягона мақсади инсонпарвар, демократик-ҳуқуқий жамиятни барпо этиш, шунингдек, ижтимоий-иқтисодий ҳамда маданий ривожланишнинг юқори босқичларига кўтариш, жаҳон ҳамжамияти сафидан муносиб ўрин эгаллашга йўналтирилган эзгу мақсадларни амалга оширишга хизмат қилади. Ушбу мақсадларни ижобий натижага эга бўлиши, энг аввало, ёш авлодга илмий билимлар асосларини пухта ўргатиш, уларда кенг дунёқараш ҳамда тафаккур кўламини ҳосил қилиш, маънавий-ахлоқий сифатларни шакллантириш борасидаги таълимий-тарбиявий ишларни самарали ташкил этишга боғлиқдир. Зеро юртнинг порлоқ истиқболлини яратиш, унинг номини кенг ёйиш, улуғ аждодлар томонидан яратилган миллий-маданий меъросни жамиятга намойиш этиш, мустақил Республикаимизнинг ривожланган мамлакатлар қаторидан жой эгаллашини таъминлаш ёш авлодни комил инсон ва малакали мутахассис қилиб тарбиялашга боғлиқдир.

Бўлажак педагог-психологларни маънавий-руҳий тарбия фаолиятига тайёрлаш тизимини такомиллаштириш бўйича тадқиқотлар жаҳоннинг етакчи илмий марказлари ва олий таълим муассасаларида, жумладан, Association for Educational Communications and Technology — АЕСТ (АКД1), Belfield pedagogical university (Германия), Centre of increasing to pedagogical qualification on base Manchesters university (Буюк Британия); Чунг-Анг университети (Жанубий Корея), Мияги педагогика университети (Япония), Таълим академияси (Россия), Тошкент давлат педагогика университети (Ўзбекистон)да олиб борилмоқда [1].

Бўлажак педагог-психологларни маънавий-руҳий тарбия фаолиятига тайёрлаш тизимини такомиллаштиришга оид жаҳонда олиб борилган тадқиқотлар натижасида бир қатор, жумладан қуйидаги илмий натижалар олинган: маънавий-руҳий тарбия технологияларини ишлаб чиқишга доир халқаро ҳамкорликни амалга оширишнинг ташкилий ва стратегик механизмлари такомиллаштирилган (Association for Educational Communications and Technology — АЕСТ); бўлажак педагог-психологларни маънавий-руҳий тарбия фаолиятига тайёрлаш тизимини такомиллаштиришга доир тизимнинг самарали фаолият кўрсатиши механизмлари такомиллаштирилган (Belfield pedagogical university); бўлажак педагог-психологларни маънавий-руҳий тарбия фаолиятига тайёрлаш тизимини самарали ташкил этишга йўналтирилган, тарбиявий вазифаларини лойиҳалаш, маънавий-руҳий билимларни турли тарбиявий вазиятларда қўллаш имконини берадиган ижтимоий психологик тренинглар тизими ишлаб чиқилган (Centre of increasing to pedagogical qualification on base Manchesters university); бўлажак педагог-психологларни маънавий руҳий тарбия фаолиятига тайёрлаш тизимини такомиллаштиришнинг лойиҳавий-конструктив технологиялари ишлаб чиқилган (Чунг-Анг университети); бўлажак педагог-психологларни маънавий-руҳий тарбия фаолиятига тайёрлаш тизимини такомиллаштириш технологияси ишлаб чиқилган (Россия таълим академияси); бўлажак педагог-психологларни маънавий-руҳий тарбия фаолиятига тайёрлаш тизимини такомиллаштириш Тошкент давлат педагогика университети (Ўзбекистон)да олиб борилмоқда.

Бугунги кунда жаҳонда таълимнинг эҳтиёжлари ва талабларидан келиб чиққан бўлажак педагог-психологларни фаолиятига маънавий-руҳий тарбия фаолиятига тайёрлаш тизимини такомиллаштириш методикаси ва замонавий дидактик воситаларини яратиш ва қўллаш, ўқувчилар маънавиятини шакллантириш бўйича қуйидаги йўналишларда устувор тадқиқотлар олиб борилмоқда: ўқувчиларни маънавий-ахлоқий тарбиялашнинг фалсафий, психологик ва педагогик имкониятларини кенгайтириш; ўқувчиларни маънавий-руҳий тарбиялашда фойдаланиладиган илғор методларни танлаш, таснифлаш, уларнинг тарбияни самарадорлигини ривожлантириш аниқлаш; маънавий-руҳий методикаси мазмунини концептуал такомиллаштириш, уни қўллаш бўйича лойиҳалашга асосланган янги назарий концепцияларни ишлаб чиқиш; бўлажак педагог-психологларни маънавий руҳий тарбия фаолиятига тайёрлаш тизимини такомиллаштиришнинг ўқув-методик ва дидактик таъминотини яратиш.

Мавзуга оид адабиётларнинг таҳлили. Педагогика фанидан изоҳли луғатда “касб” терминига қуйидагича изоҳ берилган “Касб махсус таёргарлик ва иш тажрибаси фаолиятни натижасида маълум бир соҳада касбий амалга ошириш учун

назарий билимлар мажмуасини, амалий кўникма ва малакаларни эгаллаган, уни жисмоний имконият, ақлий қобилият ва юридик ҳуқуқларини туридир” [2]. Касб танлаш ва касбий фаолиятни шакллантиришга оид масалалар бир қанча педагог олимларнинг илмий-тадқиқот ишларида ёритилган. Жумладан: Педагог Х.Абдукаримов ўзининг асарида педагоглик касбининг моҳиятини асослаб, “педагогликдан устун турадиган, педагогни ўрнини боса оладиган касб соҳиби бўлмаса керак” [3] – деган фикрни беради.

Профессор Ж.Хасанбоев бўлажак мутахассисларни тайёрлашда касбий фаолиятга эътибор қаратади ва касбий фаолиятга қуйидагича таъриф беради: - Касбий функция тегишли ўқув муассасаларининг битирувчисига тегишли бўлиб, шахснинг ҳаётда эгаллаган соҳасида фаолият кўрсата олиш, ўз касби доирасида билимларини ўзлаштириш ва уларни оғишмай амалда жорий эта олиш фаолиятидир [4].

Профессор М.Очилов ўзининг “Ўқитувчи одоби” асарида “Фаолиятнинг маълум бир соҳаси билан шуғулланувчи кишиларга тааллуқли ахлоқий нормалар ва талаблар ҳам бор бундай ахлоқ касб (профессионал) ахлоқ дейилади...” деган фикрларни беради. Олим бўлажак педагог-психологларни касбий фаолиятга тайёрлашда юксак ахлоқий сифатларни тарбиялаш зарурлигини таъкидлайди. Педагог олим А.Холиқов ўз тадқиқотида ўқитувчилик касби мазмун моҳиятини асослаб “Педагогик касб - бу комил инсон сифатида ҳаракатлантирувчи ижтимоий аҳамиятга молик фазилатларнинг барқарор тизимидир” [5] деган фикрни беради.

Олим Б.Х.Рахимов ўз тадқиқотида бўлажак педагог-психологларни касбий маданий муносабатларини тадқиқ этган. Уни фикрича: “Касбий маданий муносабатлар шахслараро амал қиладиган, ижобий муносабатлар ечимига эришишда асосий восита, вазифасини бажаради ва шахс фаолиятини такомиллаштиришга хизмат қилади.” [6]

Жумладан тадқиқотчи Г.Боймуродовнинг тадқиқотида “Педагогик касбга тайёргарлик самарасини, кўпроқ фанларни чуқур ўзлаштириш ва амалиётда натижасини кўра билишни, чуқурлаштириш” [7] деб таъкидлайди. Юқоридаги олимлар тадқиқотлари юзасидан маълум бўладиги, бўлажак мутахассисларни касбий фаолиятига тайёрлаш мураккаб ва кўп қиррали жараёндир.

Касбий фаолият мазмунини асословчи соҳалар:

Касб ҳунар-таълим педагогикаси; (Р.Х.Джўраев, С.Т.Турғунов)

Касбий билимдонлик (Х.Тўрақулов, Ж.Хасанбоев, Н.Муслимов, Ф.Юзликаев)

Касбга йўналтирилган ўқитиш технологияси (Н.Саидахмедов, Р.Эшмухамедов, С.Бозорова, О.Ҳайдарова)

Касбий маданият (Н.Эгамбердиева, Б.Рахимов, Ш.Шодмонова)

Касбий маҳорат ва лойиҳалаштириш (Р.Х.Джўраев, С.Т.Турғунов)

Касбий тажриба, касбий тарбия, касбий фаолият соҳаси, касбий функция каби касб соҳасидаги, мазмун ва моҳият ҳамда унга қоида таъриф берган тушунчаларни мазмуни юқорида номлари кўрсатилган олимлар ижодига мансубдир [8].

Педагог ва психологларнинг илмий изланишлари асосида бўлажак психолог ва педагогларни касбий фаолиятга тайёрлашда педагогик амалиётни ўрни муҳим восита эканлиги аниқланди. Бўлажак педагог-психолог ва ўқитувчиларни касбга тайёрлаш муаммолари устида олимлардан: М.Очилов, Н.Азизходжаева, Ш.Шодиев, Ж.Толипова, Н.Муслимов, У.Нишоналиев, И.Турсунов изланишлар олиб борганлар.

Мустақилликдан сўнг бу муаммо Ш.Шодмонова, А.Ахророва, М.О.Ашуров, А.И.Бугиева, А.Е.Мудрик, В.А.Сластенин, Г.Ибрагимова, ўрганилган. Ю.К.Бабанский, Н.Е.Шукурова, Э.Юзликаева кабилар томонидан ўрганилган.

Педагогика фанлари номзоди Х.Абдукаримов ўзининг илмий тадқиқотини бўлажак педагог-психологлар танлаган касбига нисбатан ахлоқий муносабатларни шакллантириш муаммосини ҳал этишга қаратган ва бўлажак педагог-психологда қуйидаги ахлоқий сифатлар мужассам бўлиши кераклигини таъкидлаган:

“Болаларни севиши;

Ўз касбига садоқатли бўлиш;

Назарий билимларни амалиётга тадбиқ эта олишини;”

Педагогика фанлари доктори Б.Рахимов илмий тадқиқотда касбий маданий муносабатлар тизимини яратиб, уни педагогик амалиётда қўллаш мазмун моҳиятини асослаб берган ва қуйидаги фикрларни билдирган: “Бугунги талабада, айниқса ўқитувчида ҳар иккала муносабатнинг, яъни касбий-маданий муносабатларнинг уйғун ва изчил бўлиши ижтимоий ҳаётнинг эҳтиёжи ҳисобланади”.

Профессор Н.Муслимов ўзининг докторлик диссертациясида мутахассисларнинг касбий фаолиятини ташкил этиш борасидаги фикрларни бериб, қуйидаги фикрларни баён этади: “Шахсда касбий сифатларнинг мавжудлиги унинг мутахассис сифатида шаклланганлик кўрсаткичи орқали ифодаланади. Мутахаснинг касбий фаолиятини ташкил этиш жараёни маълум босқичларда кетма-кетликда амалга оширилади” [9]. Бошқа бир олим М.Маҳкамова ўзининг номзодлик диссертациясида педагогик амалиёт мазмунига алоҳида эътибор берган. “Педагогик амалиёт жараёнида талабалар халқимизнинг миллий-маънавий меросидан, улуг сиймоларнинг муомала одобини шакллантиришга доир таълимотларидан ва илғор замонавий тажрибалардан фойдаланишлари муҳимдир” [10].

Педагогика фанлари номзоди С.Бозорова “Олий таълимда касбий-йўналтирилган ўқитиш технологияси” монографиясида касбий-йўналтирилган ўқитиш технологиясига қуйидагича таъриф беради: “Таълим олувчиларда уларнинг бўлажак касбий фаолияти учун муҳим шахсий сифатларни, шунингдек, вазифаси бўйича функционал мажбуриятларни бажаришни таъминлайдиган кўникма ва малакаларни шакллантирадиган технология тушунилади” [11].

Тадқиқот методологияси. Бўлажак педагог психологни касбий фаолиятга тайёрлашда педагогик фаолият мазмунининг юқоридаги давлат ҳужжатлари асосида ташкил қилиш, талабаларга бериладиган умумий назарий билимлар билан методика фанларни интеграция асосида қуйидаги олиб бориш мақсадга бўлажак мувофиқдир. Бунда сифатларни педагог-психологда шаклланганлигига эътибор қаратиш лозим.

Педагогик касбини ихтиёрий танлагани;

Педагогик касбини эгаллашга доир бериладиган билимларни ўрганишга эътиқод билан қарashi;

Ҳар бир методик фанларни ўзлаштиришда амалий машғулотларни кузатиш, адабиётларни таҳлил қилишдаги масъуллиги.

Талабанинг ўз касбий фаолияти ва имкониятларини баҳолай олиши, ўзининг кучли ва кучсиз томонларига баҳо бериши.

Ҳозирги вақтда инсонпарварликнинг ғоявий асосларини, шахсни ривожлантириш, унинг дунёқарабини шакллантириш усули сифатида ўрганиш лозим. Таълим билан уни инсонпарварлаштириш ўртасидаги зиддиятни, уни ҳал этишнинг йўллари ва механизмларини аниқлаш мақсадга мувофиқ. Энг аввало, ижтимоий миқёсда ва алоҳида олинган инсон, унинг моҳиятини англаш-таълим эришган натижа деб қараш керак. Ташқи воситаларда амалга оширилаётган инсонпарварлик билан таълим тизими ва жараёни имкониятлари ҳисобига амалга ошадиган инсонпарварлик, инсоннинг ўз имкониятлари, ўсиб келаётган авлодни шакллантиришда мерос ва новаторлик, ёшларга билим бериш, уни ўқитувчи ёрдамида фикр юритиши ва билим олиши, таълими фақат мутахасис тайёрлашга мўлжалланганлиги ва вақт тақозоси билан ёш авлод имкониятларини сафарбар этиш - булар таълимда ҳал этиладиган муаммодандир.

Таълимни инсонпарварлаштириш – одамлар дунёқарашида, уларнинг муносабатлари ва ўзаро алоқаларида инсонпарварлик ғояси ва қадриятларини яққол гавдалантириш имкониятини беради. Таълимни инсонпарварлаштириш моҳияти деганда ўз инсонийлик ғоялари билан унинг мазмунини янада бойитиш тушунилади.

Таҳлил ва натижалар. Аввалги таълим концепцияси, айниқса, касб-хунар таълим тизими ўз даврини ўтаб бўлди. У таълимда инсонпарварлик ғояларини инкор этарди, шахс ва замон талабларига жавоб бера олмай қолган эди. Бундай таълим билан тўла маънодаги мутахасис етишиб чикмасди. Аслида, инсонийлик мезонига тўғри келмайдиган ҳар қандай таълим муваффақиятсизликка учраши муқаррардир. Бундай таълимни олган ёшлар ижодий имкониятлари, ўз режаларининг моҳияти ва уни амалга ошириш усуллари билмас эдилар. Эски концепция инсои ҳаётини касб-хунар билан чеклаб қўйиш мумкии эмаслигини англаб етмас эди. Ҳар бир шахснинг олган таълими субъект сифатида мавжуд бўлади, шунингдек унинг ижтимоий фаоллигини ҳисобга олиш лозим эди. Шу нуқтаи назардан қаралса, анъанавий “касб-хунар тайёргарлиги” тушунчаси мазмунан эскирди ва энди бу ҳақда атрофлича ўйлаб кўриш талаб этилади. Инсонпарварлик концепциясида одамийлик ва одамгарчилик сифатларини киритиш керак. Бу мақсадга эришиш йўлида таълим соҳасида ижтимоийлик ва инсонпарварлик тамойилларини таъминлаш, таълимнинг мазмуни ва мақсадини ўзгартириш, уни кадрлар тайёрлаш миллий дастурига мувофиқ амалга ошириш долзарб вазифа ҳисобланади.

Хулоса. Хулоса қилганда, таълимни ижтимоийлаштириш эстетик дунёқараш, юқори маънавият, маданият ва ижодий тафаккур салоҳиятини шакллантиришни, шундан келиб чиқиб шахсни тарбиялаш ва ҳар томонлама камол топтириш устуворлигини таъминлайдиган касб-хунар таълимининг дастури мазмунини қайта кўриб чиқишни талаб эгади. Бунда ўқувчи шахсида, билимга нисбатан ҳурмат, фахрланиш ва кадр-қиммат ҳисси қанчалик шаклланганлигига алоҳида аҳамият бериш керак.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Botcheva, L., Shih, J., Huffman, L. C. Emphasizing Cultural Competence in Evaluation: A Process-Oriented Approach / L. Botcheva, J. Shih, L.C. Huffman // American Journal of Evaluation. 2009. Volume 30. №2. P. 176-188.;

2. Инчхонская декларация - Образование-2030: обеспечение всеобщего инклюзивного и справедливого качественного образования и обучения на протяжении всей жизни|| // [http:// unesdoc.unesco.org](http://unesdoc.unesco.org);
3. Ministère de l'Education Nationale, de l'Enseignement Supérieur et de la Recherche de France (2013): Lancement des Ecoles Supérieures du Professorat et de l'Education – Séminaire Préparatoire, Dossier de Présentation, Lundi 1er juillet 2013.
4. Педагогика фанидан изоҳли луғат. Т.: 2009-210-211-212-213 бет.
5. Х.Абдукаримов. Профессиональное воспитания личности учителя в проыессе непрерывного педагогического обрзования. М.: - 1998 – 30 стр.
6. Педагогика фанидан изоҳли луғат. Т.: 2009 – 213 бет.
7. Очилов М, Очилова Н. Ўқитувчи одоби. Т.: Ўқитувчи. 1997-6 бет.
8. Холиқов А. Педагогик маҳорат.Т.: Иқтисод-молия. 2010-24 б.
9. Рахимов Б.Х. Бўлажак ўқитувчида касбий маданий муносабатларини шакллантириш тизими. Т.: Фан.2005-10б.
10. Боймуродов Г. Педагогик касбга тайёргарлик самараси. Узлуксиз таълим журнали. 3-сон-42 бет.
11. Педагогика фанидан изоҳли луғат. Т.: 2009-210-211-212-213 бет.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/7 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

**Ижтимоий-гуманитар фанларнинг
долзарб муаммолари** электрон
журнали 2020 йил 6 август куни 1368-
сонли гувоҳнома билан давлат
рўйхатига олинган.

Муассис: "SCIENCEPROBLEMS TEAM"
масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой
тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-
уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).